

lonisoituva tiede on 2000-luvulla ruvennut korostamaan vähemmistöjen poliittista toimijuutta ja puuttumaan herkemmin eri kolonialismin muotoihin.

Lukijalle, joka on oppinut käsityksen Suomesta poikkeuksellisen anti-imperialistisena maana, oli aavistuksen tuskallista oppia koloniaalisten asenteiden väkevydestä Suomen rajaseutujen alkuperäisasukkaita kohtaan. Myöähäpeä on kuitenkin pieni hinta historiakäsityksen laajenemisesta. Kirjassa ei onneksi tyydytä kauhistelemaan kolonisoijia, vaan kontekstualisoidaan suomalaisen kolonialismin ajan geopoliittiseen kilpailuun arktisesta alueesta sekä tuodaan tinkimättömästi esiin koloniaalisten vuorovaikutussuhteiden monimutkaisuus. Tästä kolonisoija–kolonisoitu-asetelmaa rikkovasta dynamiikasta erityisen hyviä esimerkkejä ovat kolttasaamelaisen ja suomalaisten viranomaisten välillä toimineen kulttuurisen tulkin Jääkk Sverloffin elämää luotava artikkeli ja Väinö Tannerin tuotantoa kolttasaamelaisen hallintojärjestelmästä analysoinut artikkeli. Ne näyttävät, että kolonisoijat ja kolonisoidut toimivat toisinaan rooliodotuksien vastaisesti ja kohtaavat toisensa inhimillisellä tasolla.

Kirja on jaettu kolmeen osioon, joiden puitteissa kolonialismia Suomen rajaseuduilla tarkastellaan Saamenmaan koloniaalisten kohtaamisten ja kamppailujen, Suomen siirtomaavaltahistorian ja koloniaalisten rajaseutujen narratiivien kautta. Osiot limittyvät temaattisesti toisiinsa, kuten kirjan toimittajatkin toteavat, mikä tekee jaottelusta aavistuksen keinotekoisien oloisten. Kolmannen osion haastava tehtävä on tarkastella, onko Suomi ollut kolonisoitu rajaseutu, mutta osion artikkelit eivät anna kovin perusteellista vastausta kysymykseen. Vastauksen perusvire on kuitata kysymys Suomen osalta herruudella: imperialismi mahdollisti Suomelle oman valtion kehittämisen. Tätä vastoin suomalaisten ja Suomen kolonialistista toimintaa ja tiedontuotantoa rajaseutujen vähemmistöjä kohtaan analysoidaan kirjassa suhteellisesti arvioiden syvällisemmin, mikä asettaa osiot hienoiseen epätasapainoon keskenään.

Herää kysymys mistä tutkijoiden arkuus käsitellä kansallista identiteettiä monimutkaistavaa ajatusta Suomesta historiallisesti saman kolonialismin kohteena, jota se edelleen projisoi saamelaisiin, johtuu. Kenties kansallisen historian tulkinta Suomesta vaikeuksien voittajana sekä nykyhetken yhteiskunnallinen dekolonisaatiotarve vaikuttavat taustalla. Otollisia tutkimuskohteita Suomelle kolonialististen valtasuhteiden lyhyemmän tikun vetäjinä olisivat suomalaisten historia Ruotsin itämaana ja

sortovuodet osana hallintaansa tiukentavaa Venäjää. Näitä kirjassa ei käsitelty. Suomalaisten tarkastelu kolonisoituina ei sulje pois sitä, etteikö myös esimerkiksi Saamenmaan kolonialistisen hallinnan historian tutkimusta voisi ja tulisi syventää. Lakomäen artikkeli väkivaltatirinoista Saamenmaasta perustellusti kyseenalaistaa yleisesti hyväksytyyn historian tulkintaan, että saamelaiset olisivat vetäytyneet pohjoiseen rauhanomaisesti, ja vetoaa nykytutkijoita ottamaan fyysisen vahingoittamisen roolin vakavasti osana koloniaalisia prosesseja.

Haluaisin suositella kirjaa kaikille suomalaisille – erityisesti poliitikoille, jotta nykyisyydessä jatkuvat koloniaaliset valtasuhteet saataisiin purettua. Realistisesti ajateltuna kirjasta kuitenkin saavat eniten irti akateemista tekstiä lukemaan tottuneet lukijat, jotka ovat kiinnostuneita suomalaisen kolonialismin historiasta. Ajankohtaiseen saamelaiskäräjälakikiistaan liittyen kirja on erityisen opettavainen, kun se käsittelee asutuskolonialismiin läheisesti liittyvää tarvetta häivyttää oma ulkopuolisuus ja merkityksellistä maa, jonne on tultu valloittajina, työn, perheen ja jälkipolvien kautta omaksi muokattuna. Konfliktin jatkuminen uudisasukkaiden ja alkuperäiskansan edustajien välillä ei kuitenkaan ole väistämätön lopputulos, kuten opimme Laura Junka-Aikion artikkelista. Suomen nykykolonialismista Saamenmaalla kirjoitettava Junka-Aikio hahmottelee toiveikkaasti yhteistyömahdollisuutta, jossa saamelaiset ja uudisasukkaina saapuneet suomalaiset puolustaisivat alueen maita globaalia kaivosteollisuutta vastaan.

Rajatutkijoille kirja voi tarjota inspiaraatiota syventää rajoihin liittyvien toiseuttavien ja hierarkisoivien dynamiikkojen tarkastelua kolonialismin ilmiökenttään. Kolonialismintutkijoita kirjassa puolestaan voi jäädä harmittamaan aineistojen, teorioiden ja metodologioiden paikoin hyvin ylimalkainen esittely. Vaativimpia lukijoita häirinneen kirjan viimeistelemätön olemus, mistä näkyvin esimerkki on eräässä artikkelissa toisintuva tekstipätkä, mutta kenties merkittävin on kirjan päättymisen ilman kirjan teemojen yhteenvedon ja tulevien tutkimussuuntien hahmottelua. Puiteista huolimatta yksien kansien väliin on saatu monipuolinen kuvaus kolonialismista Suomen rajaseuduilla, mikä jo itsessään on arvokas tieteellinen teko kolonialisminsa kanssa kipulevassa maassa.

TUULIA REPONEN

*Historia- ja maantieteiden laitos,
Itä-Suomen yliopisto*

Yltäkylläisen tulevaisuuden kartasto

FUJIKANE, CANDACE (2021) *Mapping abundance for a planetary future: Kanaka Maoli and critical settler cartographies of Hawai'i*, 304 s. Duke University Press, Durham.

Candace Fujikanen teos *Mapping Abundance for a Planetary Future* on nimensä mukaisesti runsas, yltä-

kylläinen katsaus havaijilaisten kansalaisliikkeiden kamppailuihin ja etnisten havaijilaisten rikkaaseen kosmologiseen perintöön. Niiden vastinpariksi asettuu 1800-luvun lopussa Havaijin kuningaskunnan syrjäyttänyt Yhdysvallat ja asutuskolonialistisen valtion intresseihin erottamattomasti yhteen kietoutunut pääoma. Kirjan alaotsikko *Kanaka Maoli and Critical Settler*

Cartographies in Hawai'i kuvaa keskeistä erottelua etnisten havaijilaisten (*Kanaka Maoli* tai *Kanaka*) ja näistä erottuvien asuttajien (*settlers*) välillä. Vastakkain asettuvat kahden eri maailman kartat, perinnöt ja kyvyt katsoa kohti tulevaa.

Fujikanen kartografisessa menetelmässä on kaksi osaa. Ensinnäkin kriittisen kartografian tutkimusperinteen mukaisesti hän käsittelee asutuskolonialististen kartoitusten ristiriitaisuuksia ja ideologisia sitoumuksia. Fujikane osoittaa, kuinka asutuskolonialistisen hallinto ja kasvu-pakkoinen pääoma käyttävät kartografisia esityksiä apuvälineinään. Keskeistä on karttojen työ tilan lohkomiseksi niin, etteivät monitahoiset kulttuuris-ekologiset keskinäisriippuvuudet tai ajallis-tilalliset jatkumot pääse häiritsemään kapitalistisia ja asutuskolonialistisia valtasuhteita. Tällaiset kartat ovat tyypillisesti latteita, näennäisen yksiselitteisiä kuvauksia topografiasta ja toimintojen koordinaateista. Ne sekä edellyttävät tilallista niukkuutta että tuottavat sitä.

Toiseksi Fujikane etenee kritiikistä alkuperäiskansan kartografiaan, jonka keskiössä ovat monitahoinen suullinen ja kirjoitettu perinne, peritty tieto elementaalisten voimien ja kasvi- ja eläinkunnan yhteen kietoutuneisuudesta sekä tilallinen kokemus saarten asukkaita yhdistävänä ja erottavana tekijänä. Kartat, jotka kuvaavat runsausta niukkuuden sijaan, ovat myös runsaita esitys- ja olomuodoiltaan: maisemaan jököttämään asettuneita ihmisiä ja kiviä, jotka piirtävät rajat asutuskolonialistisen valtion suurprojekteille; kosmologista perinnetietoa, jonka paikantunut viisaus osoittaa keskinäisriippuvuuksia; ylisukupolvisesta huolenpidosta ja nykypäivän kansalaisliikkeistä ammentavia muraaleja, jotka tilallistavat muistoja kamppailuista. Kartat ovat runsaita muodoiltaan, jotta ne vastaisivat yltäkylläistä todellisuutta.

Kaksi ensimmäistä lukuja sijoittuvat Maun saarelle. Niissä käsitellään erityisesti asutuskolonialistisen pääoman pyrkimyksiä kehystää saaren maisema kulttuuritoman ja tuottamattomana, teollista kehitystä janoavana joutomaana. Fujikane kutsuu kartografiseksi ehdytämiseksi alkuperäiskansojen maiden kuvauksia sellaisiin menetelmiin, joilla ei voi tavoittaa esimerkiksi ylisukupolvisen kiintymyksen, kosmologisen merkityksen tai kokemuksellisen tiivyyden olomuotoja. Samalla kaotaa näkyvistä alkuperäiskansain tieto nimenomaan alueellisia kokonaisuuksia, ajallis-tilallisia ulottuvuuksia ja kosmologista avaruutta käsittelevänä – ja kuitenkin ruumiillistuneena ja paikantuneena – perintönä.

Fujikane käsittelee toisenlaista kartografiaa keskittyen *the Concerned Elders of Wai'anae* -ryhmän toimintaan. Etnisten havaijilaisten vanhimmista (*elders*, *kupuna*) koostuvan ryhmän kartografisiin menetelmiin kuuluvat esimerkiksi linja-autoretket, joiden avulla tutustutaan paikkoihin kokemuksellisesti. Retkillä jaetaan ja tuotetaan tietoa saarten ekologisista keskinäisriippuvuuksista sekä kosmologioiden paikkansa pitävyydestä. Niillä rakennetaan yhteisöä jatkamaan ylisukupolvisia käytäntöjä ja kamppailuja.

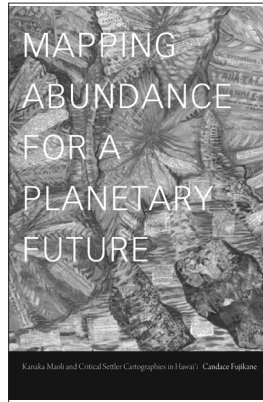
Kolmas ja neljäs luku sijoittuvat Havaijin pääsaarelle ja Mauna Kea -vuoren – havaijilaisittain Mauna a Wākean – kohtalonkysymyksiin. Mauna a Wākea on tunnettu paitsi eräänä maailman korkeimmista vuorista niin myös sen laelle sijoitettujen kolmentoista tähtiteellisen observatorion alustana. Vähemmän tunnettu lienee etnisten havaijilaisten monikymmenvuotinen vastustus observatorioiden rakentamista vastaan vuorella, joka on sekä pyhä että ekosysteemiltään herkkä. Kirjan lukujen dynamiikka keskittyy vuoren laelle suunnitellun kolmekymmenmetrisen teleskoopin ympärille. Observatorio olisi toteutusaan maailman suurimpia.

Fujikane osoittaa, kuinka kolonialistisen valtion – jota Havaijin yliopisto tässä kohtaa keskeisesti edustaa – pyrkimyksenä on ollut osoittaa, kuinka vuori on kulttuuris-kosmologista joutomaata ja soveltuva rakentamiselle. Samalla ekologia, erityisesti veden virtaamiseen liittyviä epävarmuuksia ja käsitellyä tarkoituksellisen ylimalkaisesti. Rakennustyömaa vastaan oikeussaleissa ja vuoren rinteillä käydyssä kamppailussa on kiinnitetty tätä vastoin huomiota hydrologisen kierron moniulotteisuuteen, jota vuorelle sijoittuvat mytologiat myös välittävät.

Keskeisiä ovat kivet. Mauna a Wākean kuvaaminen kivierämaaksi on keskeinen edellytys sen muuttamiseksi rakennustyömaaksi. Kiviin liitetty tuottamattomuus ja merkitysettömyys ovat kolonialistisen valtion konstruktiona vastakkaisia etnisten havaijilaisten perinteiden kanssa. Havaijilaisessa mytologiassa kivet ovat esivanhempia (*kupuna*), joita kuunnellaan ja arvostetaan. Mauna a Wākean irtokivillä padotaan kalaa-altaita ja kasataan kalon eli taron viljelyyn tarvittavia penkereitä. Kivistä rakennetaan uunit, alttarit ja talojen perustukset, niillä veistetään kalastukseen tarvittavat kanootit. Niitä on perinteisesti kuljetettu kilometrien matkoja jonoasetelmassa kädestä käteen. Kivillä on ollut keskeinen roolinsa myös Mauna a Wākean uutta observatoriota vastustaneissa mielenosoituksissa. Yhtä päättäväisesti ihmiset ja kivet istuutuivat tielle estäen observatorion rakentamisen.

Viides ja kuudes luku käsittelevät Oahu-saaren militarisoitunutta maisemaa. Kiistakysymyksenä on Honolulun lähellä vuoren rinteelle sijoitettu maanalainen polttoainesäiliö. Toisen maailmansodan aikana rakennettu jättimäinen säiliökokonaisuus on sijoitettu pohjaveden kannalta kriittisesti eikä juomavettä saastuttavilta vuodoilta olla vältytty. Yhdysvaltojen puolustusministeriö on vastikään, viime keväänä päättänyt sulkea laitoksen. Polttoainevarasto edustaa kirjassa kolonialistisen valtion piittaamattomuutta ja järjen niukkuutta vailla alkeellisinta ymmärrystä puhtaan veden korvaamattomuudesta. Taustalla on sokea usko insinöörjärjen mahtiin, jota kokemuksellinen todellisuus – polttoainejäämät juomavedessä – ei tue. Saman kolikon kääntöpuolella on kapitalistisen niukkuuden argumentti, jossa valuma-alueet on kanavoitava mahdollisimman ”tuotavasti” ja ”luontoon” valuva vesi on hukattu resurssi.

Fujikanen tekstin keskiössä on kalo, jonka geneettisesti monimuotoisten lajikkeiden viljely edellyttää saa-

ren hydrologisten kiertojen, maaperän ja mikroilmasto-
jen syvällistä ymmärrystä. Kalon pienviljelyn elvyttä-
minen on kulttuurista ja yhteiskunnallista työtä, jossa
muun muassa palautetaan käyttöön pusikoituneita ja
sortuneita, luonnonkivistä tehtyjä kanaaleita. Samat ka-
naalit liittyvät alajuoksullaan kala-altaisiin, joiden tu-
hansia vuosia jatkunut käyttö edellyttää ymmärrystä ra-
vintoketjuista ja eri kalalajien vaatimuksista. Fujikane
korostaa, kuinka monimuotoisuuden täplittäjä ja pe-
rinteikkyydessään muuntautumiskykyinen maisema an-
taa ainoita mahdollisia takeita tulevien ilmastomullis-
tusten ajassa.

Teos on kokonaisuutena rikas, oivaltava ja elämän-
koinen. Lukukokemus on myös ristiriitainen. On epä-
ilemättä merkki havaijin kielen revitalisaation onnistu-
misesta, että amerikkalainen yliopistokustantamo voi
julkaista kirjan, joka on näin keskeisesti ei-vain-englan-
ninkielinen. Havajinkieliset erinimet osoittavat paiko-
ja, henkilöitä ja jumalia, mutta lisäksi havajinkieliset
termit ja yleissanat tihentävät tekstiä varsin tiiviisti.
Hetimitään tuntuu, että lukeminen edellyttää kaksikieli-
syyttä tai vähintäänkin syvällistä kontekstuaalista ym-
märrystä. Sanastosta olisi ollut apua, mutta sellainen
harmillisesti uupuu kirjasta.

Kirjan tiheä kaksikielisyys on kuitenkin myös merki-
ki läpikuultamattomuudesta tai opasiteetista Édouard
Glissant'n (1990) merkityksessä. Se kutsuu lukijan hi-
dastamaan ja pohtimaan kielen läpinäkyvyyden ja yksi-
selitteisyyden oletuksia. Se korostaa kontekstuaalista,
kulttuurista ja kokemuksellista tietoa, joka samanaikai-
sesti on välitettävissä yli aikojen ja tilojen, ja ei ole. Ha-
vajin kielen revitalisaation osoituksena ja edesauttajana
kirja tekee työtä niiden liikkeiden ja perinteiden eteen,
joista se kertoo. Kieli on kartta – tai vastakartoitusta – it-
sessään. Hidastava, sanakirjaan tarttuva lukija voi ehkä

saada jonkin vihjeen siitä, mitä kirjan alaotsikossa mai-
nittu ”planetaarisuus” voisi tarkoittaa. Ei yhtenäistä,
jäännöksettä kommunikoivaa globaalitilaa, vaan hiljen-
tymistä vuorollaan kuulemaan toisen kieltä pyrkien ym-
märtämään – ja antaen samalla olla ymmärtymättä.

Kirjan käsitteellisestä asetelmasta ja teoreettisista
muotoiluista voi halutessaan etsiä poikkipuolista sanot-
tavaa. Esimerkiksi kaikki kaksinapaiset vastinparit, joita
alkuperäiskansaisten liikkeiden ja asuttajakolonialis-
tisen kapitalismin välille asetetaan, voivat olla myös este-
teitä toisille, hybridisiä muotoja etsiville ja työstäville
tulkinnoille. Jäin myös kaipaamaan astetta itsekritiisem-
pää otetta kansalaisliikkeiden strategiaan ja teoriaan.

Mutta tällaisenaan kirja tekee kosolti työtä osoittaes-
saan elävän perinnön ja perittyjen elämänmuotojen kie-
tutumia ekstraktiivisen tuhokeiston kamppailmisessa
ja vaihtoehtojen rakentamisessa. Mistään ”paikalli-
sesta tiedosta” tässä ei ole kysymys, vaan päinvastoin
todellisuuden yltäkylläisistä ulottuvuuksista ja mittakaa-
voista, joita niukat asutuskolonialistiset ja kapitalistiset
eväät eivät anna meidän hahmottaa. Elävä, ylisukupol-
vinen perintö kantaa toiveikkaaksi suhteeksi tulevaisuu-
teen, kaikesta huolimatta. Erään havajilaisen aktivistin
sanoin: ”Me emme perusta suunnitelmiamme lyhyen ai-
kavälin tutkimuksille” (s. 166; suom. TA). Ei niukoilla
eväillä pärjätä tulevan kanssa.

KIRJALLISUUS

Glissant, É. (1990) *Poétique de la relation*. Éditions Gallimard,
Pariisi.

TUOMO ALHOJÄRVI
*Suomen kieli ja kulttuuritieteet,
Itä-Suomen yliopisto*

Rannikkokaupunkien sopeutumisen opaskirja kaikille

MAJOR, DAVID C. & JUHOLA, SIRKKU (2021)
*Climate Change Adaptation in Coastal cities –
A Guidebook for Citizens, Public Officials and
Planners*, 202 s. Helsinki University Press, Helsinki.
<https://doi.org/10.33134/HUP-6>

Mitä riskejä ilmastonmuutos aiheuttaa eri kokoisille
rannikkokaupungeille ympäri maailmaa? Millaisia so-
peutumistoimia on mahdollista toteuttaa, ja millaisia
haasteita niiden täytäntöönpanoon liittyy? Mikä on eri
toimijoiden rooli näiden haasteiden ratkaisemisessa?
David C. Majorin ja Sirku Juholan *Climate Change
Adaptation in Coastal cities* vastaa näihin ja lukemat-
tomiin muihin kysymyksiin ja johdattaa lukijan kädes-
tä pitäen ongelmien taustoittamisesta kohti ratkaisuja
luovien läpi haasteiden karikkojen.

Teema on valitettavasti koko ajan ajankohtaisempi ja
koskettaa yhä suurempaa määrää ihmisiä sään ääri-il-
miöiden yleistytessä ja rannikon kaupunkien väestön li-
sääntyessä erityisesti Afrikassa ja Aasiassa. Ilmatoris-

kit ovat haaste myös hallinnolle, sillä sopeutumiseen
kytkeytyy monimutkaisia kysymyksiä muun muassa
ympäristöoikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Globaa-
listi haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten resurssit
sopeutua ilmastonmuutoksen vaikutuksiin ovat vähäi-
siä verrattuna vauraiden valtioiden ja kaupunkien re-
surssiin, vaikkakin on tärkeä tiedostaa, että myös vau-
raiden kaupunkien sisällä riskit sekä vaikutus- että toi-
mintamahdollisuudet jakaantuvat epätasaisesti.

Kirja on tarkoitettu käytännön oppaaksi ja toimii tie-
karttana suunnittelun kaikissa eri vaiheissa, pyrkimyks-
senään mahdollistaa laajan toimijajoukon osallistami-
nen. Koska kirja on suunnattu niin ammattilaisille kuin
kansalaisillekin, se onnistuu tuntumaan hyödylliseltä
niin vähillä lähtötiedoilla lukemaan alkaneelle kuin uran-
sa asian parissa tehneellekin. Toisaalta kirja olettaa, et-
tä lukija ymmärtää esimerkiksi eri sidosryhmäyhteistyö-
hön liittyvät toimintatavat, joten täysin ilman pohjatieto-
ja sen kaikki sisältö ei välttämättä eväadu lukijalle.
Paikallisella tiedolla ja toimijuudella nähdään olevan sel-